מגילת רות
על-פי מאיר שלו

מדריך לקורא

מגילת רות היא אחד הספרים הקצרים בתנ"ך עם ארבעה פרקים ושמונים וחמישה פסוקים. כסיפור קצר, זהו הסיפור הקצר הטוב ביותר שמופיע בתנ"ך. יש בתנ"ך קטעים ספרותיים יפים נוספים, אבל בסוגה של סיפור קצר אין למגילת רות אח ורע. זהו גם אחד הסיפורים הקצרים הטובים בספרות העברית בכלל.

אבל מכיוון שמגילת רות מופיעה בתנ"ך, נשאלת השאלה מדוע הסיפור נמצא שם. מה הסיבה שספר זה, שאין בו תכנים רוחניים מיוחדים ואין בו מצוות והלכות שיש לבצע נמצא בתנ"ך? מדובר בסיפור אהבה יפה עם גוונים ארוטיים נועזים, שגם אם הם מרומזים הם קיימים, על אישה שבנוסף לכל הצרות היא מואבייה, כשהמואבים אינם בדיוק העם החביב על בני ישראל בתקופת התנ"ך.

מה אם כן עושה סיפור זה בתנ"ך? התנ"ך אינו מתאפיין בסיפורים שתכליתם לשמח ולשעשע את הקוראים ולספר סיפור טוב. בסיפורים הנכללים בתנ"ך יש ערך המצדיק את כניסתם לתנ"ך. התשובה ביחס למגילת רות ידועה, כמובן. רות היא הרב-סבתא של דוד המלך. המטרה של מגילת רות היא לתאר כיצד דוד המלך הגיע לעולם.

אבל אם כך נשאלת שאלה אחרת: אם התנ"ך מקפיד כל כך לספר על הרב-סבתא של דוד המלך, מדוע לא מצא לנכון לומר מילה טובה על אמו של דוד המלך, שאת שמה אפילו אינו מזכיר? התנ"ך גם אינו מתייחס לסבתא של דוד המלך ואין יודעים מי היא. התשובה חייבת להיות קשורה בכך שרות מואבייה. מאחורי הסיפור הכפרי, היפה, הרומנטי והארוטי של רות ובועז, מסתתר ניסיון לפתור בעיה.

ויש בעיה: המלך הכי חשוב, הכי אהוב, הכי נכסף, שעד היום זוכה ליחס אחר לחלוטין מאשר כל מנהיג אחר בתנ״ך, הוא צאצא של מואבים. זה מאוד לא נעים. בתנ״ך כתוב ש״לא יבוא עמני ומאבי בקהל האלהים עד עולם״ (נחמיה י״ג, א). כלומר, יש התייחסות ספציפית לשני העמים האלה. בנוסף יש פה ושם בתנ״ך התייחסות לא סלחנית לנישואים עם נשים נוכריות בכלל. אין ספק שהעובדה שרות זכתה להנצחה כזו, וזו לא סתם הנצחה - מדובר בספר שלם שקרוי על שמה, אומרת דרשני. יש רק שני ספרים בתנ״ך שקרויים על שם נשים, והם סמוכים אחד לשני, מגילת רות ומגילת אסתר. העובדה שהספר נקרא על שמה של רות, שהיא גם אישה וגם מואבייה, שני דברים לא משמחים בתקופת התנ״ך, משמעותה שמייחסים לרות חשיבות רבה.

יש שתי דרכים לפתור את בעיית הרב-סבתא המואבייה של דוד. האחת היא למחוק עובדה זו. זו שיטה ידועה מהאנציקלופדיה הסובייטית ומספר דברי הימים. יש מספר פרשיות לא נעימות שנקשרו בדוד שנמחקו מספר דברי הימים כגון מרד אבשלום, פרשת אוריה ובת שבע, אבישג השונמית, ועוד כל מיני דברים שלא כל כך נעים לקרא על המלך החשוב בתולדות עם ישראל. פרשיות אלה קיימות בספרי שמואל ומלכים ומחוקות בקפידה מספר דברי הימים. אפשר היה, אם כך להמציא לדוד רב-סבתא "פְּשֵׁרָה" מחברון. אפשר גם היה לא להתייחס כלל לשאלה זו ולצפות, שבמהלך ההיסטוריה הסוגיה תמחק ותשכח.

אבל במגילת רות נבחרה גישה אחרת. את המגילה כתב סופר המנצל את כישרונותיו הספרותיים כדי לרכך את הסוגיה הפוליטית. יש הטוענים שמגילת רות נכתבה בימי עזרא ונחמיה, הן בגלל הסגנון העברי, והן בשל הנושא. בתקופת שיבת ציון, כשבני יהודה שבו מגלותם, עזרא ונחמיה שהנהיגו את השבים, מצאו יישוב יהודי שעדיין נשאר בארץ, כשבמשך השנים בני הארץ היהודים התחתנו עם נשים נוכריות והולידו עמן בנים ובנות. שני המנהיגים דרשו בכל תוקף, בעיקר עזרא, שמבחינה זו הוא בעצם הרב הראשי הראשון של העם היהודי, לגרש את הנשים הנוכריות, ולא רק אותן, אלא גם את הילדות והילדים שנולדו מנישואים אלו. הדבר לא עבר בשקט. יש תיאור נוגע ללב של דרישה זו והתגובה של בני העם בספר עזרא.

המשמעות היא שבתקופת עזרא ונחמיה הסוגיה של נשים נוכריות היא עקרונית, אקטואלית וחמה.

יש במגילת רות ניסיון לפתור את סוגיית מואביותו החלקית של דוד המלך דרך סיפור מתוחכם, יפה ומפתה, שתכליתו להבהיר נקודה זו. מגילת רות מציגה אישה נוכרייה שלא רק שהיא משובחת מכל הבחינות, אלא היא גם זאת שבסופו של דבר מביאה לעולם את דוד המלך. המסר הוא שאולי בכל זאת יש משהו בכרומוזומים המואביים, שאולי כדאי מדי פעם להתערבב בהם. אם כן, אחת האפשרויות היא שמגילת רות נכתבה כתגובה למדיניות של עזרא ונחמיה. כך או אחרת, מאחורי הסיפור היפה מסתתרת כוונה פוליטית.

כדי להעריך את הכישורים הספרותיים של הסופר בהשגת המטרה הפוליטית יש לשכוח בעת קריאת המגילה את העובדה שבסופה מתגלה שרות היא הרב-סבתא של דוד המלך. הסיבה היא שמגילת רות נכתבה בכוונת מכוון כסיפור יפה ותמים על אישה מואבייה, שאין לה שום קשר לשום דבר. רק בסוף הספר, אחרי שהסופר מאהיב על הקוראים את רות המואבייה, על אף המואביות שלה ומבלי לטשטש אותה, כשהוא שב ומזכיר שהיא מואבייה, רק אחרי שהקוראים מתאהבים ברות, הסופר מגלה שמדובר ברב-סבתא של לא אחר מדוד המלך.

כדי לקרוא את המגילה כפי שנחוותה על ידי בני הזמן יש לשכוח אם כן את סוף הסיפור הידוע, ולקרוא את המגילה כאילו הסיפור נשמע בפעם הראשונה:

פרק א

א הסיפור מתחיל בנימה של סיפור עם, מין אגדה כפרית עם מנגינה תואמת. זאת כדי להרגיע את הקוראים כבר מההתחלה ולומר "חברים, הנה סוף סוף ספר שאין לו שום קשר להיסטוריה הגדולה והלאומית ולרוחניות ולמוסריות ולהלכתיות היהודית. סתם סיפור יפה". זאת האווירה שהסופר מנסה להשליט בסיפור, מההתחלה וכמעט עד הסוף, עד לגילוי. **וַיְהִי בִּימֵי שְׁפֹט הַשֹּׁפְטִים וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ.** זה מבחינת once upon a time המנגינה של הסיפור **וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה לָגוּר בִּשְׂדֵי מוֹאָב הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁנֵי בָנָיו.** זה נכתב כסיפור ערש שמסופר לילדים. התיאור הוא של מציאות די מוכרת. המצב הכלכלי בארץ גרוע. יש רעב. משפחה ישראלית, זוג ושני ילדים משבט יהודה יורדת מהארץ למדינה שכנה, מואב.

ב **וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ נָעֳמִי וְשֵׁם שְׁנֵי-בָנָיו מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן אֶפְרָתִים מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה וַיָּבֹאוּ שְׂדֵי-מוֹאָב וַיִּהְיוּ-שָׁם.** מחלון וכליון אלה שמות קצת משונים. לא ידוע על הרבה אנשים שקוראים כך לילדיהם, מחלה וכיליון, קץ. יש אומרים שמחלון וכליון הם סוגי תכשיטים. זה לא נשמע סביר. השמות הללו מרמזים על שני דברים: אחד, שמדובר אכן בסיפור אגדה, כי במציאות אין מי שיקרא לילדיו בשמות הללו, והשני הוא שמחלון וכליון לא יישארו בעלילה עוד זמן רב.

ג ואכן, לא חולף פסוק אחד וכבר **וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נָעֳמִי וַתִּשָּׁאֵר הִיא וּשְׁנֵי בָנֶיהָ.**

ד **וַיִּשְׂאוּ לָהֶם נָשִׁים מֹאֲבִיּוֹת שֵׁם הָאַחַת עָרְפָּה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית רוּת וַיֵּשְׁבוּ שָׁם כְּעֶשֶׂר שָׁנִים.**

ה והנה כמובטח: **וַתֵּלֶד לוֹ גַּם-שְׁנֵיהֶם מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן וַתִּשָּׁאֵר הָאִשָּׁה מִשְּׁנֵי יְלָדֶיהָ וּמֵאִישָׁהּ.** נעמי שכלה את שני בניה והתאלמנה מבעלה.

ו נעמי שומעת שהמצב הכלכלי בארץ השתפר **וַתָּקָם הִיא וְכַלֹּתֶיהָ וַתָּשָׁב מִשְּׂדֵי מוֹאָב כִּי שָׁמְעָה בִּשְׂדֵה מוֹאָב כִּי-פָקַד יְהוָה אֶת-עַמּוֹ לָתֵת לָהֶם לָחֶם.**

ז **וַתֵּצֵא מִן-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיְתָה-שָּׁמָּה וּשְׁתֵּי כַלֹּתֶיהָ עִמָּהּ וַתֵּלַכְנָה בַּדֶּרֶךְ לָשׁוּב אֶל-אֶרֶץ יְהוּדָה.** יש, אם כך, שלוש אלמנות. אחת מבוגרת בת שבט יהודה, ושתיים צעירות, מואביות. נעמי מחליטה לחזור לבית לחם, עיר מולדתה, כששתי הכלות המואביות מצטרפות אליה.

ח **וַתֹּאמֶר נָעֳמִי לִשְׁתֵּי כַלֹּתֶיהָ לֵכְנָה שֹּׁבְנָה אִשָּׁה לְבֵית אִמָּהּ** נעמי מבקשת מכלותיה לחזור למשפחות שלהן יעשה (יַעַשׂ) **יְהוָה עִמָּכֶם חֶסֶד כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם עִם-הַמֵּתִים וְעִמָּדִי.**

ט **יִתֵּן יְהוָה לָכֶם וּמְצֶאןָ מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִישָׁהּ וַתִּשַּׁק לָהֶן** האישה השנייה כתוב עם מפיק באות הא, כלומר האיש שלה, בעלה. נעמי אומרת לכלותיה 'תישארו כאן, זו הארץ שלכן, תמצאו לכן בעלים חדשים, מנוחה, ועתיד טוב יותר'. נעמי לא כל כך מבינה מדוע כלותיה מצטרפות אליה. גם הקורא מטיל בזה חשד מסוים. אין לכלות סיבה ללכת עם נעמי לארץ יהודה. גם דבקות כזו בחותנת מצד שתי כלות נראית קצת משונה. אבל שתי הבחורות המואביות פורצות בבכי **וַתִּשֶּׂאנָה קוֹלָן וַתִּבְכֶּינָה.**

י **וַתֹּאמַרְנָה-לָּהּ כִּי-אִתָּךְ נָשׁוּב לְעַמֵּךְ.**

יא עכשיו נעמי מפרטת את החשד שמקנן בליבה ואולי גם בלב הקורא: **וַתֹּאמֶר נָעֳמִי שֹׁבְנָה בְנֹתַי לָמָּה תֵלַכְנָה עִמִּי הַעוֹד-לִי בָנִים בְּמֵעַי וְהָיוּ לָכֶם**

לַאֲנָשִׁים. נעמי אומרת לכלותיה 'אם אתן חושבות שאני מחביאה שם בארץ יהודה עוד בנים, או שאני עתידה ללדת עוד בנים, כך שתהיה לכן גאולה, מה שנקרא ייבום, שיהיה אח שיישא את אלמנת אחיו, או אלמנות של שני האחים לאשה - אל תבנו על זה'.

יב **שֹׁבְנָה בְנֹתַי לֵכְן כִּי זָקַנְתִּי מִהְיוֹת לְאִישׁ** נעמי מבהירה לכלותיה שהיא כבר לא תלד עוד ילדים ואין לה עוד ילדים **כִּי אָמַרְתִּי יֶשׁ-לִי תִקְוָה גַּם הָיִיתִי הַלַּיְלָה לְאִישׁ וְגַם יָלַדְתִּי בָנִים.**

יג **הֲלָהֵן תְּשַׂבֵּרְנָה עַד אֲשֶׁר יִגְדָּלוּ הֲלָהֵן תֵּעָגֵנָה לְבִלְתִּי הֱיוֹת לְאִישׁ אַל בְּנֹתַי כִּי-מַר-לִי מְאֹד מִכֶּם כִּי-יָצְאָה בִי יַד-יְהוָה.** אין לכלות מה לצפות מנעמי.

יד **וַתִּשֶּׂנָה קוֹלָן וַתִּבְכֶּינָה עוֹד** מכאן, שתי המואביות, רות וערפה, נבדלות זו מזו: **וַתִּשַּׁק עָרְפָּה לַחֲמוֹתָהּ** ערפה נושקת לחמותה ונפרדת ממנה. ערפה חוזרת למואב ובכך מאשרת את החשד של נעמי שגאולה באמצעות ייבום הייתה התכנית שלה. **וְרוּת דָּבְקָה בָּהּ.** מלשון דבקות. השורש לדבוק במישהו מופיע גם בספר בראשית "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד" (בראשית ב, כד). כלומר, השורש ד-ב-ק, שהיום משמש לתאר את החומר דֶּבֶק, וגם דבקות במשימה כדי לתאר התחברות חזקה, משמש את הסופר לתאר את רות. מכאן ואילך זו תהיה המדיניות של הסופר - לתאר את רות באמצעות תכונותיה הטובות, כשהן נחשפות בהדרגה. הראשונה בתכונותיה החיוביות של רות היא דבקות בנעמי ומסירות לה, ולא רק בנעמי, אלא בעם ישראל ובאלוהי ישראל.

טו **וַתֹּאמֶר הִנֵּה שָׁבָה יְבִמְתֵּךְ אֶל-עַמָּהּ וְאֶל-אֱלֹהֶיהָ שׁוּבִי אַחֲרֵי יְבִמְתֵּךְ.**

טז ועכשיו רות אומרת לנעמי את הפסוקים מן היפים של התנ"ך: **וַתֹּאמֶר רוּת**

אַל-תִּפְגְּעִי-בִי לְעָזְבֵךְ לָשׁוּב מֵאַחֲרָיִךְ כִּי אֶל-אֲשֶׁר תֵּלְכִי אֵלֵךְ וּבַאֲשֶׁר תָּלִינִי אָלִין עַמֵּךְ עַמִּי וֵאלֹהַיִךְ אֱלֹהָי.

יז בַּאֲשֶׁר תָּמוּתִי אָמוּת וְשָׁם אֶקָּבֵר כֹּה יַעֲשֶׂה יְהוָה לִי וְכֹה יוֹסִיף כִּי הַמָּוֶת יַפְרִיד בֵּינִי וּבֵינֵךְ. מה יותר מזה? יש האומרים, בעיקר פרשנים המוטרדים עדיין מהמואביות של רות, שזה בעצם היה נוסח הגיור שגיירה נעמי את רות בשיבתן ארצה. צר לי לאכזב את מי שחושב שרות התגיירה. היא לא התגיירה, משתי סיבות. ראשית, לא היה הליך של גיור בתנ״ך. פשוט לא קיים דבר כזה. מה שנקרא בתנ״ך גר הוא אדם זר שיושב בקרב עם מקומי. כשאברהם אבינו בא אל החיתים ומבקש לקנות את מערת המכפלה הוא אומר להם ״גר ותושב אנכי עמכם״ (בראשית כ״ג, ד). כשהוא אמר ״גר״ זה מלשון לגור. אני זר מארץ זרה שגר בקרבכם. אין פה גיור. מה גם שאם היה גיור יש להניח שלא היו מרשים לנשים לבצע את ההליך הזה. בכל מקרה, אין מה לבנות כאן על גיור. האישה הזו מואבייה, ותישאר מואבייה לאורך כל הספר.

יח וַתֵּרָא כִּי-מִתְאַמֶּצֶת הִיא לָלֶכֶת אִתָּהּ כלומר עם נעמי וַתֶּחְדַּל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ.

יט וַתֵּלַכְנָה שְׁתֵּיהֶם עַד-בּוֹאָנָה בֵּית לָחֶם הן הגיעו לבית לחם. מעניין לברר מאיפה הן הלכו. אנחנו לא יודעים איפה במואב הן גרו. הן יכלו לעבור את הצד הדרומי של ים המלח ליד נאות הכיכר. הן יכלו לעבור בצד הצפוני של ים המלח, מה שיותר הגיוני. בשנים יבשות יש תיעוד של שיירות שעוברות בין מואב ובין יהודה באזור הלשון. זה אזור מאוד רדוד ובשנים יבשות העומק הוא בסך הכל 20-30 ס״מ. היום בכלל אין שם ים. הוא כולו התאדה אצל האחים עופר. אבל אז היה עוד ים המלח ואפשר היה לעבור אותו בצורות שונות. וַיְהִי כְּבוֹאָנָה בֵּית לָחֶם וַתֵּהֹם כָּל-הָעִיר עֲלֵיהֶן וַתֹּאמַרְנָה הֲזֹאת נָעֳמִי.

נ וַתֹּאמֶר אֲלֵיהֶן אַל-תִּקְרֶאנָה לִי נָעֳמִי קְרֶאןָ לִי מָרָא כִּי-הֵמַר שַׁדַּי לִי מְאֹד.

נא אֲנִי מְלֵאָה הָלַכְתִּי וְרֵיקָם הֱשִׁיבַנִי יְהוָה לָמָּה תִקְרֶאנָה לִי נָעֳמִי וַיהוָה עָנָה בִי וְשַׁדַּי הֵרַע לִי.

נב וַתָּשָׁב נָעֳמִי וְרוּת הַמּוֹאֲבִיָּה כַלָּתָהּ עִמָּהּ הַשָּׁבָה מִשְּׂדֵי מוֹאָב וְהֵמָּה בָּאוּ בֵּית לֶחֶם בִּתְחִלַּת קְצִיר שְׂעֹרִים. שימו לב איך המילים מואבי ומואב חוזרות פעמיים באותו פסוק. הסופר אינו מכחיש את מואביותה של רות והוא גם לא מספר שהיא הרב-סבתא של דוד המלך. זה הדבר החשוב ביותר במגילה, והוא משאיר את זה לסוף.

כאן מסתיים פרק א.

פרק ב

א פרק ב פותח בהצגת הגיבור הגברי של המגילה, אחד בשם בועז. **וּלְנָעֳמִי** מידע (**מוֹדָע**) **לְאִישָׁהּ אִישׁ גִּבּוֹר חַיִל מִמִּשְׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ וּשְׁמוֹ בֹּעַז.** גיבור חיל בתנ"ך אינו גיבור מלחמה. גיבור חיל הוא אדם ממשפחה טובה ומבוססת, אדם אמיד ומכובד.

ב **וַתֹּאמֶר רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה אֶל-נָעֳמִי אֵלְכָה-נָּא הַשָּׂדֶה וַאֲלַקְּטָה בַשִּׁבֳּלִים** לנעמי ורות אין בעל. אין מי שידאג להן, דאגה כלכלית או כל דאגה אחרת. מצבה של אישה אלמנה בימי התנ"ך הוא מצב כמעט אבוד, אלמלא שני חוקים שנועדו להיטיב עם האלמנות. חוק אחד הוא שגבר ממשפחת הבעל צריך להתחתן עם האלמנה. זה מה שנקרא גאולה. והחוק השני הוא שיחד עם יתומים, גרים, אביונים, מותר לאלמנות ללקט בשדות. מהו הלֶקֶט? כאשר קוצרים את השדה ומאלמים אלומות ומְפַנים אותן לגורן, נושרות שיבולים, נותרים גרעינים על האדמה, ונותרים גבעולים לא קצורים. את אלה מותר לאלמנות וליתומים ללקט. יש לקט, שכחה ופאה. אין צורך להיכנס לכל הטרמינולוגיה, אבל מותר לאלמנות ללכת ללקט. **אַחַר אֲשֶׁר אֶמְצָא-חֵן בְּעֵינָיו** כלומר ללכת לשדה שבעליו ירשה לרות ללקט. כלומר, החוק קיים, אבל כנראה שהמשטרה של התנ"ך לא בדיוק עצרה אנשים שלא אפשרו לאלמנות ללקט. רות אומרת שהיא תחפש שדה שבעליו יאפשר לה ללקט. נעמי עונה **וַתֹּאמֶר לָהּ לְכִי בִתִּי.** חשוב להדגיש, אין להן אמצעי פרנסה אחר. הן עלולות למות מרעב, אם רות לא תלך ללקט בשדה.

ג **וַתֵּלֶךְ וַתָּבוֹא וַתְּלַקֵּט בַּשָּׂדֶה אַחֲרֵי הַקֹּצְרִים וַיִּקֶר מִקְרֶהָ חֶלְקַת הַשָּׂדֶה לְבֹעַז אֲשֶׁר מִמִּשְׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ** היא הגיעה במקרה לחלקת השדה של

בועז למשפחת אלימלך. למה חשוב לסופר כל כך להדגיש שרות הגיעה במקרה לשדה של בועז כשהוא מכפיל את השורש הזה "ויקר מקרה"? חשוב לסופר להדגיש שזה היה במקרה. מכיוון שרות הולכת להיות רב-סבתא של דוד המלך, הסופר לא רוצה שנחשוב שהיא שמעה שהאדון הזה בעל השדה הוא קרוב משפחה, ושהיא באה בכוונה תחילה "להתלבש" עליו. הקוראים עדיין לא יודעים שהיא הרב-סבתא של דוד המלך, אבל הוא, הסופר, יודע את זה, וחשוב לו לבנות את רות כאישה צנועה וישרה. אבל בתנ"ך אין מקרים. כל אמירה על מקריות בתנ"ך היא אמירה כפולה. אם נאמר שמשהו קרה במקרה, יכול להיות שהוא קרה במקרה מבחינת האדם שמעורב בו, אבל ברור שאלוהים עומד מאחורי כל דבר. כלומר, אלוהים הוא זה שכיוון את צעדיה של רות דווקא אל השדה הזה, אפילו אם היא לא יודעת מי בעליו.

ד **וְהִנֵּה-בֹעַז בָּא מִבֵּית לָחֶם** עכשיו מתחילים לבנות את דמותו של בועז. השיטה הקבועה של **הַמְסַפֵּר** הזה היא שאינו אומר על אדם שהוא חכם או יפה או נבון, או מפרט כל תכונה של כל אדם בסיפור הזה. הוא מתאר את התנהגותו ופעולותיו ודיבורו של כל גיבור ושל כל גיבורה, ואנחנו מבינים את המשמעות. **וַיֹּאמֶר לַקֹּוְצְרִים יְהוָה עִמָּכֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְבָרֶכְךָ יְהוָה.** בועז מכבד את הפועלים שלו ומתנהג אליהם בנימוס ובכבוד והם עונים לו בנימוס ובכבוד. בועז מקרין סביבו אישיות נעימת הליכות.

ה **וַיֹּאמֶר בֹּעַז לְנַעֲרוֹ הַנִּצָּב עַל-הַקֹּוְצְרִים** יש לבועז מנהל עבודה. מה אם כן השאלה הראשונה של בעל השדה למנהל העבודה? היא לא נוגעת לקציר ולא לעבודה. השאלה הראשונה היא **לְמִי הַנַּעֲרָה הַזֹּאת.** בועז מבחין ברות, אישה שהוא לא מכיר, שהיא אחת המלקטות. היא לא פועלת שלו, היא מלקטת, והוא מתעניין מי זאת. כך הסופר אומר לקוראים שרות מושכת את העין והיא יפת תואר. השדה הוא שדה גדול, וזה ידוע משום שיש נער שניצב על הקוצרים, כלומר יש מנהל עבודה. אילו היו שם שלושה קוצרים לא היה צורך בניהול. כנראה שיש הרבה קוצרים, ומכאן שהשטח של השדה הוא גדול. בתוך השדה הגדול בועז מבחין מיד ברות.

ו וַיַּעַן הַנַּעַר הַנִּצָּב עַל-הַקּוֹצְרִים וַיֹּאמַר נַעֲרָה מוֹאֲבִיָּה הִיא הַשָּׁבָה עִם-נָעֳמִי מִשְּׂדֵי מוֹאָב. שוב, אין מכחישים את העובדה שרות היא מואבייה.

ז וַתֹּאמֶר אֲלַקֳטָה-נָּא וְאָסַפְתִּי בָעֳמָרִים אַחֲרֵי הַקּוֹצְרִים וַתָּבוֹא וַתַּעֲמֹד מֵאָז הַבֹּקֶר וְעַד-עַתָּה זֶה שִׁבְתָּהּ הַבַּיִת מְעָט. מנהל העבודה מסביר לבועז שרות נמצאת פה מהבוקר.

ח וַיֹּאמֶר בֹּעַז אֶל-רוּת עכשיו בועז ניגש אל רות. שימו לב לסגנון הפנייה שלו אליה. על אף שבועז יודע שרות מואבייה, לא רק אישה זרה מעם אחר ולא סתם עם אחר, כזכור "לא יבוא מואבי ועמוני בקהל ה'", על אף זאת הוא ניגש אליה ואומר הֲלוֹא שָׁמַעַתְּ בִּתִּי אַל-תֵּלְכִי לְלַקֵּט בְּשָׂדֶה אַחֵר בועז רוצה שרות תלקט אצלו. לא רק שהוא מרשה לה, אלא הוא מבקש ממנה שתבוא למחרת וגם ביום שלאחר המחרת וְגַם לֹא תַעֲבוּרִי מִזֶּה וגם אל תעזבי את המקום הזה וְכֹה תִּדְבָּקִין עִם-נַעֲרֹתָי תלכי ביחד עם הפועלות שלי.

ט עֵינַיִךְ בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר-יִקְצֹרוּן וְהָלַכְתְּ אַחֲרֵיהֶן בועז אומר לרות ללכת אחרי הפועלות ולאסוף את מה שהן עוברות עליו. ואז בועז מוסיף משפט שמראה עד כמה הוא רוצה שרות תישאר בשדה שלו. ברור שהיא מאוד מוצאת חן בעיניו. הוא אומר הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת-הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי נָגְעֵךְ בועז מסביר לרות שהוא הורה לפועלים שלו לא לשלוח אליה ידיים. מובן מזה מה קורה בשדות האלה בתקופת התנ"ך. אמנם המחוקק דאג לחוק מאוד יפה שמרשה לנשים אלמנות ויתומות ללקט בשדות של גברים אחרים, אבל המציאות היא שהן הולכות שם בשדה ומדרך הטבע מתכופפות כדי ללקט, ומדי פעם אחד הפועלים שיודע שהן תלויות בשדה הזה למחייתן שולח יד, נוגע וצובט. בקיצור, הטרדה. בועז מבהיר לרות שבשדה שלו לא יגעו בה ולא יטרידו אותה. וְצָמַתְּ וְהָלַכְתְּ אֶל-הַכֵּלִים וְשָׁתִית מֵאֲשֶׁר יִשְׁאֲבוּן הַנְּעָרִים. בועז מוסיף שאם תהיה צמאה, היא רשאית ללכת לכדי המים של הצוות שלו ולשתות. זו קבלת פנים מאוד יפה ומנומסת. רות

בסך הכל קיוותה שבעל השדה ירשה לה ללקט, והנה הוא מגלה בה עניין מיוחד. היא בחורה מואבייה, כנראה יפה, לפי תשומת הלב שבועז הקדיש לה מהרגע שהוא נכנס אל השדה. חשוב לדעת שהמואביות בכלל, וזה דבר שהסופר צריך להתמודד איתו, יש להן מוניטין מאוד מיני בתנ"ך. בזמן הנדודים במדבר, בני ישראל זנו אל בנות מדיין וגם אל בנות מואב. היו מיני היתקלויות כאלה שהובילו לעונשים כבדים מצד אלוהים. וגם הסיפור על איך המואבים והעמונים הגיעו לעולם. איך נוצרו שני העמים האלה? לפי ספר בראשית, שני העמים האלה נוצרו כשבנות לוט השקו את אביהן יין ושכבו עמו. זה מראה את היחס ואת המשיכה הכמעט פרוורטית שיש אל בנות העם הזה בתנ"ך. ועכשיו בועז מבקש מרות המואביה שתישאר בשדהו.

י וַתִּפֹּל עַל-פָּנֶיהָ וַתִּשְׁתַּחוּ אָרְצָה רות משתחווה לבועז. וַתֹּאמֶר אֵלָיו מַדּוּעַ מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ לְהַכִּירֵנִי וְאָנֹכִי נָכְרִיָּה. רות אומרת 'אני זרה. אני בת לעם אחר. איך זה שאתה מתייחס אלי בטוב לב כזה?' כשרות אומרת "להכירני" אין הכוונה 'לזהות אותי', כי בועז לא מזהה אותה. רות היא לא מישהי שבועז מכיר מקודם. "להכירני" פירושו להכיר בי, להכיר בי כבן אדם, 'אף שאני אישה ואף שאני נוכרייה ואף שאני מואבייה אני מודה לך שאתה מתייחס אלי בצורה שמכירה בי כבת אנוש'.

יא בועז עונה לה שהוא שמע שכבר מספרים עליה שהיא הצטרפה לנעמי. המשך השיחה יכול לשמש כמדריך לגברים או לנשים איך לא להתחיל עם מי שמוצא חן בעיניהם. בכל הקשור לרצונו להתחיל עם רות, בועז פועל ומדבר בצורה מסורבלת. שוב, הסופר יודע שגם בועז הולך להיות הרב-סבא של דוד המלך. הוא רוצה להציג את בועז ורות כשני אנשים תמימים. אין בהם תעוזה מינית או מופקרות חס וחלילה. להפך, הכל מאוד צנוע ומכובד. ועכשיו בועז פותח בקטע מייגע ביותר. זה לא מסוג הקטעים המומלצים כדי להתחיל עם מואבייה. וַיַּעַן בֹּעַז וַיֹּאמֶר לָהּ הֻגֵּד הֻגַּד לִי

כֹּל אֲשֶׁר-עָשִׂית אֶת-חֲמוֹתֵךְ אַחֲרֵי מוֹת אִישֵׁךְ וַתַּעַזְבִי אָבִיךְ וְאִמֵּךְ וְאֶרֶץ מוֹלַדְתֵּךְ וַתֵּלְכִי אֶל-עַם אֲשֶׁר לֹא-יָדַעַתְּ תְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם.

יב יְשַׁלֵּם יְהוָה פָּעֳלֵךְ וּתְהִי מַשְׂכֻּרְתֵּךְ שְׁלֵמָה מֵעִם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לוֹ הייתה כאן מַסֹרֶטָה זה הקטע שרות מתחילה לפהק ולהסתכל לצדדים, וה' אלוהי ישראל אֲשֶׁר-בָּאת לַחֲסוֹת תַּחַת-כְּנָפָיו נכנס כאן פתאום.

יג וַתֹּאמֶר אֶמְצָא-חֵן בְּעֵינַיִךְ אֲדֹנִי כִּי נִחַמְתָּנִי וְכִי דִבַּרְתָּ עַל-לֵב שִׁפְחָתֶךָ כשרות מכנה את עצמה "שפחתך", השפחה שלך, היא משתמשת במילה "שפחה" באופן מטפורי. כלומר, במעמד נמוך משלך. 'אני רות, כמו העבד שלך ממין נקבה'. ואז רות מוסיפה דבר מעניין: וְאָנֹכִי לֹא אֶהְיֶה כְּאַחַת שִׁפְחֹתֶיךָ. רות קולטת שהיא מוצאת חן בעיני בועז, והיא מתרה בו כבר עכשיו שהוא לא יכול להתייחס אליה כשפחה שלו. היא מודה לו על כך שהוא מתייחס אליה באדיבות ובנדיבות, אבל "לא אהיה כאחת שפחותיך". עד כה, הקוראים התוודעו לרות כמי שמגלה דבקות ומסירות, אחר כך - כאישה שמושכת תשומת לב, מבלי להגיד במפורש את המילה "יפה", וכעת הקוראים לומדים להכיר אותה כאישה שמכירה בערך עצמה. על אף מעמדה הנחות מכל בחינה, כאלמנה וכאביונית גמורה, רות מתעקשת "אנוכי לא אהיה כאחת שפחותיך".

יד וַיֹּאמֶר לָהּ בֹּעַז עכשיו בועז עונה לרות בהצעה נחמדה: לְעֵת הָאֹכֶל כשיש הפסקת צהריים והפועלים אוכלים, גְּשִׁי הֲלֹם וְאָכַלְתְּ מִן-הַלֶּחֶם בועז מזמין את רות לאכול מארוחת הצהריים שהוא מספק לפועלים שלו וְטָבַלְתְּ פִּתֵּךְ בַּחֹמֶץ בועז מזמין את רות לארוחת צהריים. כאן המקום להעיר משהו על "טבלת פיתך בחמץ". זהו פירוש מקורי שפורסם לפני שנים ובכל פעם הוא מעורר מהומה קטנה. "טבלת פיתך בחמץ" - הכוונה לפיתה וחומוס. אמנם כתוב חמץ, אבל יש להבין את הפסוק הזה לאשורו. פירוש זה פורסם בימים שהפלסטינים טענו שהישראלים מנכסים לעצמם

את התרבות והגסטרונומיה שלהם, ובמיוחד גונבים להם את החומוס. ובכן, על פי פירוש זה 'אנחנו התחלנו קודם'. החומוס של העם שלנו מוזכר כבר בתנ"ך. מדוע זה הפירוש? קודם, מבחינה לשונית ה-צ של החמץ מופיעה גם בכתיב של החומוס בערבית וגם ב"חמצה", שזה השם העברי של החומוס. יש בתנ"ך במקום אחר "בליל חמיץ". בליל זה כמו דייסה. חמיץ יכול גם הוא אולי להיחשב כחומוס. אבל העיקר הוא שלא נותנים לפועלים לארוחת צהרים למנה העיקרית שלהם פיתה טבולה בחומץ נוזלי – וינגר. זה לא אוכל. אם רוצים שהפועלים ימשיכו לעבוד גם אחרי הצהריים צריך לתת להם ארוחה טובה, משביעה, ומשמעותית. לא הגיוני לתת להם קערית חומץ ופיתה ולומר להם תטבלו ותאכלו. מה גם שבתנ"ך עצמו החומץ לא נחשב כמשהו שנעים להכניס לפה. בספר משלי יש פתגם "כחומץ לשיניים וכעשן לעיניים כן הכסיל לשולחיו". כלומר, מי שמשתמש בשירותי השליחויות של טמבל, זה יהיה לו כמו חומץ לשיניים ועשן בעיניים. זה לא מומלץ. מכל זה ברור ש"טבלת פיתך בחמץ" הכוונה - 'תצטרפי אלינו למנה חומוס'. גם התיאור הזה "טבלת פיתך בחמץ" פשוט הולך עם התנועה הזו של היד בעיגול לניגוב חומוס. אין ספק בזה. לפני שנים הגיע לישראל במאי אוסטרלי שסיפר שבאוסטרליה יש קהילה לבנונית גדולה שהתעוררה על רקע תחרות של החומוס הגדול בעולם, שהשתתפו בה חומוסאים מביירות וחומוסאים ערבים ישראלים מאבו-גוש. הלבנונים באוסטרליה מאוד התרגזו כי זה נראה להם כמו גניבה גסטרונומית, שהישראלים, גם אם הם ערבים, לוקחים מהם את מנת הדגל שלהם. הבמאי האוסטרלי ריאיין אותי על התיאוריה שלי. הסברתי את העניין כמיטב יכולתי, כי היה צריך להסביר באנגלית ולקרוא בעברית. הוא חזר לאוסטרליה ואחרי חצי שנה כתב לי שהסרט יצא והוקרן ולא כדאי שאבוא לאוסטרליה בעשר השנים הבאות כי הלבנונים האוסטרלים מאוד כועסים עלי. אבל אני עומד בדעתי שמדובר פה על חומוס. וַתֵּשֶׁב מִצַּד הַקֹּצְרִים וַיִּצְבָּט-לָהּ קָלִי קלי זה גרגירי חיטה ירוקים. זו עונת קציר השעורה. זה הקציר הראשון שלפני החיטה. אלה גרגירי דגן ירוקים שקולים על פח לוהט. וַתֹּאכַל וַתִּשְׂבַּע וַתֹּתַר. היא משאירה שאריות. תיכף יתברר למה.

טו הקטע הבא מאוד יפה מבחינת הבנה לנפש האדם: **וַתָּקָם לְלַקֵּט** רות קמה ללקט אחרי הארוחה **וַיְצַו בֹּעַז אֶת-נְעָרָיו לֵאמֹר גַּם בֵּין הָעֳמָרִים תְּלַקֵּט** ובועז אומר לפועלים שלו - תרשו לה ללקט גם בין האלומות שכבר קצורות ואגודות ונמצאות על הקרקע, ולא רק מאחוריכם **וְלֹא תַכְלִימוּהָ** ואל תפגעו בה.

טז **וְגַם שֹׁל-תָּשְׁלוּ לָהּ מִן-הַצְּבָתִים** בועז אומר לפועליו: 'כשאתם מאגדים את הגבעולים של הדגן יחד, 'שול תשולו' תפילו, תשמטו, כמו "של נעליך", על הקרקע. מדוע בועז מנחה את פועליו כך? לרות מותר ללקט רק מה שנפל. בועז קלט את רות, והוא מבין שהיא בחורה עם כבוד עצמי. היא באה לקבל את מה שמגיע לה על פי חוק. היא לא קבצנית. בועז היה יכול לתת לרות אלומה כזו ביד, אבל הוא יודע שהיא לא תקבל את זה. לכן הוא אומר לפועלים שלו שכשהם אוגדים אלומות, שיפילו חלק מהן על הארץ, כדי שיהיה לרות יותר מה ללקט במסגרת הזכויות שמגיעות לה **וַעֲזַבְתֶּם וְלִקְּטָה וְלֹא תִגְעֲרוּ-בָהּ.**

יז **וַתְּלַקֵּט בַּשָּׂדֶה עַד-הָעָרֶב וַתַּחְבֹּט אֵת אֲשֶׁר-לִקֵּטָה וַיְהִי כְּאֵיפָה שְׂעֹרִים.** רות ליקטה עד הערב וצברה **כְּאֵיפָה** שעורה.

יח **וַתִּשָּׂא וַתָּבוֹא הָעִיר וַתֵּרֶא חֲמוֹתָהּ אֵת אֲשֶׁר-לִקֵּטָה** רות הביאה לנעמי הביתה את השעורים **וַתּוֹצֵא וַתִּתֶּן-לָהּ אֵת אֲשֶׁר-הוֹתְרָה מִשָּׂבְעָהּ.** כזכור, כשרות אכלה את החומוס ואת הקלי היא השאירה חלק מזה, כשאריות להביא לנעמי הביתה. זה מדגים את המצב ששתי הנשים האלה נמצאות בו. זו הארוחה היחידה שנעמי אוכלת באותו יום. אין להן מקור פרנסה ומקור מזון אחר. צריך להבין את זה מבחינת הצורך העז שלהן למצוא גאולה לרות.

יט הקוראים שמו לב עד כה שלזכותו של הסופר, הוא יודע לתת לכל גיבור את העברית שלו, את סגנון הדיבור שלו. הקוראים שמעו כבר את העברית הקצת משעממת, ארכנית, טרחנית של בועז, בסגנון המפד"ל בתקופה של זבולון המר. כעת מגיעה העברית של נעמי. נעמי רואה שרות מביאה כמות יפה של שעורה וגם שאריות מהאוכל, ומבינה מכך שבעל הבית כיבד את רות במזון. **וַתֹּאמֶר לָהּ חֲמוֹתָהּ אֵיפֹה לִקַּטְתְּ הַיּוֹם וְאָנָה עָשִׂית יְהִי מַכִּירֵךְ בָּרוּךְ** נעמי אומרת לרות 'אני מבינה שמצאת חן בעיני מישהו. אולי תגידי לי מי זה היה?' **וַתַּגֶּד לַחֲמוֹתָהּ אֵת אֲשֶׁר-עָשְׂתָה עִמּוֹ** 'לעשות עם' בתנ"ך זה לשהות זמן מסוים ביחד. **וַתֹּאמֶר שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם בֹּעַז.** מכאן הקוראים מתחזקים בידיעה שרות לא באה אל השדה הזה כי היא ידעה ששם נמצא בעז, אלא היא הגיעה לשדה כלשהו בתקווה שיקבלו אותה בנימוס. רות מספרת לנעמי ששמו של האיש שנתן לה את השעורה והשאריות הוא בועז. רות לא אומרת לנעמי 'במקרה נפלתי על איזה קרוב משפחה שלך', כי רות עדיין לא יודעת את זה.

כ אבל נעמי יודעת מי זה בועז ועל כן **וַתֹּאמֶר נָעֳמִי לְכַלָּתָהּ בָּרוּךְ הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר לֹא-עָזַב חַסְדּוֹ אֶת-הַחַיִּים וְאֶת-הַמֵּתִים וַתֹּאמֶר לָהּ נָעֳמִי קָרוֹב לָנוּ הָאִישׁ מִגֹּאֲלֵנוּ הוּא.** נעמי יודעת שבועז הוא בעל פוטנציאלי. הוא גואל. הוא אחד הגואלים. ונעמי מנסה לרמוז לרות ש'מחר אולי תלבשי בגד קצת יותר מוצלח מהסמרטוטים שהבאת ממואב, ואולי תתחילי להתנהג גם באופן יותר תכליתי'. כשנעמי אומרת לרות שבועז הוא מהגואלים היא מתכוונת לומר לרות שתתחיל לפעול, כדי שהוא יגאל אותה.

כא ואילו רות, שהולכת להיות רב-סבתא של דוד המלך, היא כמובן לא יודעת את זה והקוראים לא יודעים את זה אבל הסופר יודע את זה, ולכן הוא מבהיר שרות תמימה לחלוטין. רות לא מבינה שנעמי רוקחת איזו מזימה. **וַתֹּאמֶר רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה גַּם כִּי-אָמַר אֵלַי עִם-הַנְּעָרִים אֲשֶׁר-לִי תִּדְבָּקִין עַד**

אִם-כִּלּוּ אֵת כָּל-הַקָּצִיר אֲשֶׁר-לִי. רות בעצם עונה לנעמי בעקבות הגילוי שבועז הוא קרוב משפחה 'אה, עכשיו אני מבינה למה הוא היה כל כך נחמד אלי - הוא קרוב של בעלך המנוח'.

כב מתשובתה התמימה של רות נעמי מבינה שאין עם מי לגנוב סוסים. אי אפשר לרקוח מזימות עם כלתה: **וַתֹּאמֶר נָעֳמִי אֶל-רוּת כַּלָּתָהּ טוֹב בִּתִּי כִּי תֵצְאִי עִם-נַעֲרוֹתָיו וְלֹא יִפְגְּעוּ-בָךְ בְּשָׂדֶה אַחֵר.** אז נעמי עושה מה שבועז עשה. היא אומרת לרות שבשדה אחר עלולים להטריד אותה, לפגוע בה, ואצל בועז זה יהיה בסדר. נעמי מקווה שאם רות תלך יום אחרי יום ללקט אצל בועז והוא יישא לה נאומים על אלוהי ישראל שהיא באה לחסות תחת כנפיו, והיא תעפעף מולו בריסיה המואביים הארוכים והם יאכלו חומוס בצהריים יחדיו וידברו קצת, הטבע יעשה את שלו ואולי תיווצר שם איזו משיכה או קרבה הדדית.

כג **וַתִּדְבַּק בְּנַעֲרוֹת בֹּעַז לְלַקֵּט עַד-כְּלוֹת קְצִיר-הַשְּׂעֹרִים וּקְצִיר הַחִטִּים** בשלב זה נגמרו כל השדות של בועז. אין יותר פגישות. אין יותר ליקוט. אין יותר חומוס ואין יותר דיבורים **וַתֵּשֶׁב אֶת-חֲמוֹתָהּ.** רות חזרה הביתה. חלון ההזדמנויות לכאורה נסגר. עכשיו יש בעיה. גם אלוהים, שכנראה יודע שמהאישה הזו יצא בסוף דוד המלך, עשה כבר כל מה שאלוהים יכול לעשות. הוא כיוון את רגליה לשדהו של בועז שהוא קרוב משפחה ואיש טוב ומיטיב ויצר את המפגש, אבל יש גבול. יש לאלוהים עולם שלם לנהל, הרבה זוגות, תופעות טבע, גשם, פריון. הוא עסוק. אלוהים נתן לבועז ורות את ההזדמנות והם לא ידעו לנצל אותה. ובבית לחם שלפני 3000 ויותר שנים אין בתי קפה שרות ובועז יכולים להיפגש בהם. הצ'אנס הזה של להיפגש כל יום ולנעוץ עיניים זה בזו הסתיים. בועז ורות, שניהם ביישנים, שניהם נבוכים. הוא מסורבל. הם צריכים עזרה. נעמי מבינה שאם היא לא תיקח את המושכות בידיים ותתחיל לנהל את הסיפור, בועז ורות יחמיצו את ההזדמנות לחלוטין.

פרק ג

פרק ג, שמתאר את ההפגשה רבתי שהפגישה נעמי את בועז עם רות הוא אחד הפרקים היחידים המצחיקים בתנ"ך, למרות שיש מי שמסרבים לקרוא אותו כמצחיק. יש כאלה שחושבים שעל כל פרק בתנ"ך צריך לשרור הוד קדומים וקדושה, אבל בפרק הזה אין לא הוד קדומים ולא קדושה, אלא סיפור משעשע, נחמד, נוגע ללב, ארוטי וכתוב לתפארת.

א **וַתֹּאמֶר לָהּ נָעֳמִי חֲמוֹתָהּ בִּתִּי הֲלֹא אֲבַקֶּשׁ-לָךְ מָנוֹחַ אֲשֶׁר יִיטַב-לָךְ.** נעמי אומרת 'עד עכשיו דיברנו פה דיברנו שם, קרוב לנו האיש מגואלנו, תהיי עם נערותיו... הגיע הזמן להיות תכליתיות'.

ב **וְעַתָּה הֲלֹא בֹעַז מֹדַעְתָּנוּ אֲשֶׁר הָיִית אֶת-נַעֲרוֹתָיו** נעמי אומרת לרות 'בועז שאנחנו מכירות, שהיית עם נערותיו, את מלקטת אצלו כבר כמה שבועות ולא עשית מה שצריך' **הִנֵּה-הוּא זֹרֶה אֶת-גֹּרֶן הַשְּׂעֹרִים** אחרי שקוצרים ומאלמים את השעורים, מעבירים את כל החומר הקצור אל הגורן. שם הוא מתייבש תקופה מסוימת בשמש ואז מגיע הדיש. בגורן מבצעים שתי פעולות: דיש וזרייה. בדיש עוברים עם מורג, לוח עץ שמתחתיו חרוצות אבנים קטנות והוא רתום לבהמה. האיכר עומד עליו, הבהמה מסתובבת, ולוח העץ מרוצץ את הדגן הקצור. כך מפרידים את המוץ מן הבר, ולא כפי שרבים טועים לומר - מפרידים את המוץ מן התבן. לא. המוץ והתבן הם שניהם פסולת. מפרידים גם את המוץ וגם תבן מן הבר. הבר אלו הם הגרעינים, והמוץ והתבן הם הקליפות והגבעולים היבשים. זו פעולת הדיש. אחרי שדשים, זורים, כלומר מעיפים את תוצר הדיש באוויר, עם קלשון מעץ. כשהייתי ילד בנהלל ולמדנו את מגילת רות, לקחו אותנו לכפר נבי דחי במרומי גבעת המורה, כדי לראות איך דשים וזורים בדיוק

כפי שזה מתואר כאן בתנ״ך הַלָּיְלָה את הזרייה עושים לעת ערב. ראשית, בגלל שבערב קריר יותר, ושנית בגלל שרוח מתחילה לנשוב והרוח חיונית לזרייה, כי כשזורקים את החומר באוויר עם הקלשון מעץ, המוץ והתבן הם קלים ועפים ברוח, ואילו הגרעינים, הבר, כבדים ונושרים ארצה, וכך מפרידים את הבר מן המוץ. בקיצור - נעמי מסבירה לרות שהערב בועז יזרה את השעורים. תזכורת לכך שקודם קוצרים את השעורים, ואחר כך את החיטה. בינתיים השעורים התייבשו. דשו אותן ועכשיו זורים אותן. בועז יישאר לישון בגורן כפי שנהוג אצל איכרים, כי שם מרוכזת כל תנובת השדה של בועז, צריך לשמור עליה מפני אנשים או בעלי חיים, ולכן בועז ישכב לישון בגורן.

ג

וְרָחַצְתְּ וָסַכְתְּ וְשַׂמְתְּ שִׂמְלֹתַיִךְ עָלַיִךְ וְיָרַדְתְּ הַגֹּרֶן שימו לב לדייקנות. נעמי לא מדברת עם ילדה בת 14 שיוצאת לדייט ראשון. היא מדברת עם אישה שהייתה נשואה. רות היא אלמנה. זה לא שרות הולכת לגלות את חדוות המין באותו הלילה. הנושא מוכר לה. אבל נעמי מדברת עם רות כאילו היא ילדה קטנה ובתולית, כי הסופר יודע את מה שאתם לא יודעים - שרות תהיה הרב-סבתא של דוד המלך. צריך לבנות את האישיות של רות. נעמי מדייקת בהוראותיה לרות: ׳ורחצת - תתרחצי, וסכת - סוכי את בשרך בשמן, ושמת שמלותייך עלייך - תתלבשי סוף סוף כמו שצריך׳. נעמי יודעת שזו הזדמנות כמעט אחרונה, והיא לא תיתן לשום מכשול להפריע. נעמי יודעת שהתקלה הקטנה ביותר, המסמר הכי קטן יכול להרוס את התכנית הכי גדולה **אַל-תְּיַדְעִי לָאִישׁ עַד כַּלֹּתוֹ לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת.** נעמי יודעת מה שכולם יודעים גם היום: גבר אחרי יום עבודה עלול להיות קצר רוח ועצבני, כל עוד לא קיבל את הארוחה שלו. זה קורה בהרבה בתים. נעמי יודעת שבועז מן הסתם יביא לעצמו צידה לגורן, ואחרי שהוא יסיים לעבוד ולפני שהוא ילך לישון, הוא יאכל. נעמי אומרת לרות ׳תני לו לאכול ולשתות, אנחנו רוצות אותו רגוע ושמח. ולא להופיע אצלו פתאום ולהפריע לו לאכול. קיבלת מספיק חומוס בקציר. עכשיו תני לו לאכול ולשתות בשקט. כלומר, תעמדי מרחוק׳.

ד

עכשיו זה הזמן לתאר את הגורן. הגורן זו לא פינה בחלקת השדה הפרטית של האיכר. בדרך כלל במקום יישוב הייתה גורן ציבורית, כי הגורן הייתה צריכה להיות מקום שטוח עם קרקעית קשה, רצוי סלע גדול ושטוח, ובמקום גבוה, כדי שתנשוב שם רוח בשביל הזרייה. לדוגמה, הר הבית היה הגורן של יבוס, לפני שירושלים הפכה לעיר הקודש והגורן הפכה להר הבית. כאן, בגורן של בית לחם, בועז הוא רק אחד האיכרים שדש וזורה שם. יש שם עוד איכרים ועוד ערימות וכולם יילכו לישון שם באותו לילה כל אחד ליד הערימה שלו. **וְיִהְיִ בְּשָׁכְבוֹ וְיָדַעַתְּ אֶת-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכַּב-שָׁם** מכיוון שהחושך יירד נעמי מסבירה לרות: ׳עכשיו את עומדת שם מרחוק לפנות ערב ואת רואה שהוא גמר לעבוד וגמר לאכול ארוחת ערב והוא מתארגן לתנומת הלילה. תזכרי בדיוק איפה הוא ישן, שלא תגיעי בטעות בחושך לערימה אחרת ולאיכר אחר, ולא תסתובבי שם בחושך ותתחילי לחפש את בועז. אין לזה צורה. הכל צריך להיות מדוקדק וכמו שצריך. תזכרי איפה בועז, קחי אזימוט, תספרי צעדים ותגיעי ישר אליו

וּבָאת המצב הוא כך: חושך, רות מגיעה אל המקום. בועז כבר ישן **וְגָלִית מַרְגְּלֹתָיו** נעמי מנחה את רות לחשוף את כפות רגליו של בועז. בועז ישכב לו שם על האדמה, מכוסה באיזה שמיכה או עבאייה שהוא הביא מהבית. בעונה הזאת, קצת אחרי האביב, בחצות הלילה, מתחילה לנשוב בהרי ירושלים רוח צוננת. כפות הרגליים, בעיקר החלק העליון שלהן והקרסוליים, רגישות מאוד לקור. כשרות תחשוף את כפות הרגליים של בועז והרוח תתחיל לנשוב, בועז יתעורר. רצוי שבועז יתעורר מעצמו בגלל הרוח, ולא שרות תשכב לידו ותתקע מרפק ותגיד ׳בועז קום׳, כי גם זה יכול לעצבן אותו **וְשָׁכָבְתְּ** המטרה היא שבועז יתעורר מעצמו וינסה עם הרגליים לסדר את השמיכה שלו, אבל אז הוא ירגיש שרות שוכבת שם לידו, **וְהוּא יַגִּיד לָךְ אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשִׂין.** נעמי מסבירה שעד הרגע הזה היא אמרה לרות מה לעשות, ומאותו הרגע שבועז יתעורר וישים לב לרות, הוא יגיד לרות מה לעשות. לא נותנים לרות שום קרדיט בנושא פיתויו של בועז, כי דוד המלך מחכה מעבר לפינה, ורוצים את הרב-סבתא שלו ללא רבב.

זהו פיילוט לדמותה של מרים, אמו של ישו, שגם עלילת סיפורה מתרחשת בבית לחם. עם מרים משכו את זה לקיצוניות מוחלטת של אישה בתולה לגמרי שיולדת. פה לא רוצים אישה בתולה, ברור שהיא לא בתולה, אבל רוצים אותה בתולית, רוצים אותה תמימה וצנועה.

ה **וַתֹּאמֶר אֵלֶיהָ כֹּל אֲשֶׁר-תֹּאמְרִי (אֵלַי) אֶעֱשֶׂה.** תשובתה של רות 'אני רק ממלאת פקודות'.

ו **וַתֵּרֶד הַגֹּרֶן וַתַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר-צִוַּתָּה חֲמוֹתָהּ.**

ז התנ"ך חוזר על כל פרט במעין צ'ק ליסט **וַיֹּאכַל בֹּעַז וַיֵּשְׁתְּ וַיִּיטַב לִבּוֹ וַיָּבֹא לִשְׁכַּב בִּקְצֵה הָעֲרֵמָה וַתָּבֹא בַלָּט וַתְּגַל מַרְגְּלֹתָיו וַתִּשְׁכָּב.** רות מילאה את כל ההוראות, אחת לאחת.

ח **וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיֶּחֱרַד הָאִישׁ וַיִּלָּפֵת** בועז קם כצפוי ברעידה מהקור ברגליים **וְהִנֵּה אִשָּׁה שֹׁכֶבֶת מַרְגְּלֹתָיו.**

ט **וַיֹּאמֶר מִי-אָתְּ** פה זו אחת ההוכחות מדוע טוב שהשפה העברית מבחינה בין זכר לנקבה. כי כשבועז אומר "מי את?" בלשון נקבה ברור מיד שהוא מבין שלידו אדם ממין נקבה. מצד שני, הלוא בועז מכיר את רות. הם נפגשו הרבה בשדה, אבל הוא לא מזהה אותה בגורן, כי חשוך. אילו בועז היה מזהה את רות הוא היה אומר, 'רות, מה את עושה פה, טוב לראות אותך', או 'רות, מה את עושה פה, הבהלת אותי'. אבל בועז לא מזהה את רות כי חושך, אבל הוא כן מזהה שהיא נקבה. איך הוא מזהה שזו נקבה? זאת השאלה שהפרשנות המסורתית מאוד מוטרדת בה, כי הם יודעים מה שהקוראים לא יודעים, שהיא תהיה רב-סבתא של דוד המלך, ואז יש כל מיני תיאוריות מאוד משעשעות, למשל שבועז ראה לאור הירח שצללית השיער של רות היא של אישה, או שהוא הריח את השמן שהיא

סכה בו את בשרה. יש כל מיני פרשנויות שכולן דואגות לנקות את רות מן האפשרות שהיא שכבה צמודה אל בועז בדרך זו או אחרת, באופן שבועז הרגיש איזשהם קימורים. על כל פנים הוא שואל 'מי את?' וזו ההוכחה שהעברית מיטיבה לעשות כשהיא מפרידה בין זכר לנקבה, כי כשקוראים את הסיפור בתרגום לאנגלית who are you/thou כל העוקץ יוצא מהטקסט, כי נדמה שבועז שואל משהו נטול מין, כאילו הוא סתם שואל "מי זה?". **וַתֹּאמֶר אָנֹכִי רוּת אֲמָתֶךָ** ושימו לב כמה רות תמימה: **וּפָרַשְׂתָּ כְנָפֶךָ עַל-אֲמָתְךָ כִּי גֹאֵל אָתָּה.** רות אומרת לבועז 'באתי להזכיר לך שאתה צריך להתחתן איתי, כי אתה קרוב משפחה, גואל'. אבל את זה רות יכלה להגיד לו גם בשדה. גאולה היא עניין משפטי. את זה רות יכלה לומר לבועז אחרי החומוס, לקחת אותו הצידה ולומר שיש לה משהו לומר לו. בשביל המשפט הזה רות לא הייתה צריכה להתרחץ ולהתבשם ולסוך ולהישכב ליד בועז. אם כך, מה העניין? הדבר נרמז כבר קודם, אבל תיכף יתממש. כשרות חזרה מהשדה ביום הראשון של הליקוט ואמרה לנעמי שהיא הייתה בשדה של בועז, נעמי אומרת "קרוב לנו האיש, מגואלנו הוא". נעמי לא אומרת "הוא הגואל שלנו". המשמעות היא שיש כמה קרובי משפחה, גואלים, בועז אינו היחיד, והגאולה בתנ"ך הולכת לפי סדר קרבת המשפחה. הראשון שצריך לגאול את האלמנה הוא האח של הבעל המת, ואם אין אח אז דוד, ואם לא אז בן דוד, וכן הלאה. תיכף יסתבר שבועז אינו הראשון ברשימת הגואלים. יש גואל קרוב ממנו. אם כך, אז למה נעמי שולחת את רות לבועז? נעמי מעוניינת שבועז יהיה הגואל. בועז הוא אדם בעל מידות טובות ומצב כלכלי איתן, ואילו נושאים שצריך להתחשב בהם. נעמי גם יודעת שכבר נוצרה משיכה מסוימת בין רות לבין בועז, וטוב אם כן להכות על הברזל הזה בעודו חם. נעמי שלחה את רות אל הגורן כדי להעביר עם בועז לילה כזה שאחריו הוא יגיד בליבו את האישה הזו אני רוצה איתי לכל החיים. אחרת נעמי הייתה שולחת את רות לגואל הקרוב יותר בצורה הכי מסודרת, אולי אפילו בלוויית עורך דין.

ט בועז יודע שיש גואל קרוב ממנו, ומדבריה של רות הוא מבין שרות אינה יודעת זאת. בועז מתחיל להבין למה נעמי שלחה את רות דווקא אליו, והוא נמצא במצב קצת מביך. אפשר לומר שהגבר הישראלי הממוצע, או גברים ישראלים ממוצעים, היו אומרים לרות 'בוודאי', יבלו איתה כל הלילה ובבוקר יגידו לה 'תשמעי, היה נעים מאוד, אבל בלהט הרגע שכחתי להגיד לך שיש גואל קרוב ממני. היה באמת נחמד, תודה אבל בכל מה שנוגע לפרישׂת כנפיים, גאולות וכדומה, תיגשי אליו, זה בן דוד שלי, הוא שם, ערימה שלישית משמאל'. אבל בועז לא בנוי להתנהגויות כאלה. בועז הוא איש בעל מידות טובות. מצד שני, שוכבת לידו הבחורה המואביה הזו, שמוצאת חן בעיניו כבר כמה שבועות, ושהוא לא הצליח עד היום להתקרב אליה כמו שהוא רצה, אבל לא ידע איך. הנה היא פה, שוכבת לידו בחושך בגורן, שזה אתר רומנטי מסורתי לאורך אלפי שנים, מבית לחם שלפני שלושת אלפים שנה ועד העלייה השנייה. אז מה הוא יעשה? אם הוא יגיד לה שיש גואל קרוב ממנו, כפי שכללי הנימוס מחייבים, היא תקום ותרוץ הביתה להוריד סטירת לחי לנעמי על הפדיחה שהיא עשתה לה. אם הוא יגיד לה 'כן, כן' ויבלה איתה את הלילה, ורק למחרת יגיד לה שיש גואל קרוב ממנו רות תיתן את הסטירה הזו לו, ובועז גם ירגיש מאוד לא נוח עם עצמו. אז מה עושים? כהרגלו בועז מתחיל לדבר, אולי בתקווה שרות תירדם ותשכח מכל עניין: **וַיֹּאמֶר בְּרוּכָה אַתְּ לַיהוָה בִּתִּי הֵיטַבְתְּ חַסְדֵּךְ הָאַחֲרוֹן מִן-הָרִאשׁוֹן לְבִלְתִּי-לֶכֶת אַחֲרֵי הַבַּחוּרִים אִם-דַּל וְאִם-עָשִׁיר.** בשלב זה אפשר לדמיין שמישהו מהערימה הסמוכה צועק, 'היי, שקט, מנסים לישון פה'.

יא **וְעַתָּה בִּתִּי אַל-תִּירְאִי** אל תחששי בועז אומר לרות **כֹּל אֲשֶׁר-תֹּאמְרִי אֶעֱשֶׂה-לָּךְ** בועז מוכן לגאול את רות **כִּי יוֹדֵעַ כָּל-שַׁעַר עַמִּי כִּי אֵשֶׁת חַיִל אָתְּ.** בועז מוסיף שהוא יודע שרות אשה בעלת ערך.

יב בועז אומר **וְעַתָּה כִּי אָמְנָם כִּי אִם גֹּאֵל אָנֹכִי** 'אני יודע שאני גואל', אבל **וְגַם יֵשׁ גֹּאֵל קָרוֹב מִמֶּנִּי.** בועז אומר את האמת. בועז נותן לרות את האפשרות לקום עכשיו, ללכת אל הגואל האחר, או לחזור הביתה.

יג אבל אז בועז מוסיף בחכמה, **לִינִי הַלַּיְלָה** בועז מבקש מרות שתישאר לישון איתו הלילה בגורן **וְהָיָה בַּבֹּקֶר אִם-יִגְאָלֵךְ טוֹב יִגְאָל וְאִם-לֹא יַחְפֹּץ לְגָאֳלֵךְ וּגְאַלְתִּיךְ אָנֹכִי** בועז מציע לרות עיסקה פשוטה. הוא אומר לה 'תישארי איתי הלילה. אנחנו מסתכלים אחד על השני כבר כמה שבועות ולא עושים כלום עם העניין הזה. הנה ההזדמנות שלנו. תישארי איתי. הגיע הזמן שנהיה ביחד. אנחנו רוצים להיות ביחד. בבוקר, הרי אנחנו אנשים מבוגרים, נתייחס לעניין בבגרות ובשיקול דעת כי יש כאן בעיה משפטית. אם הגואל היותר קרוב ירצה לגאול אותך, אין ברירה, הוא יגאל אותך. את תהיי אשתו ואנחנו לפחות קיבלנו את הלילה האחד הזה שלנו וננצור אותו עד עולם. ואם הגואל הקרוב לא יחפוץ לגאלך, עוד יותר טוב, כי אז אנחנו נתחתן'. זהו דיבור הגון מאוד ונוגע ללב מצדו של בועז. וזה עוד יותר נוגע ללב כי מיד אחרי כן בועז כמעט צועק **חַי-יְהוָה שִׁכְבִי עַד-הַבֹּקֶר.** 'תישארי איתי'. בועז כבר מגייס את אלוהים לעניין. זהו מעמד נפלא גם מבחינה אנושית גם מבחינה ספרותית, מעורר קנאה מכל בחינה אפשרית.

יד **וַתִּשְׁכַּב מַרְגְּלוֹתָו עַד-הַבֹּקֶר וַתָּקָם בְּטֶרֶם יַכִּיר אִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ וַיֹּאמֶר אַל-יִוָּדַע כִּי-בָאָה הָאִשָּׁה הַגֹּרֶן.** עוד בטרם השמש זורחת רות קמה לעזוב.

טו **וַיֹּאמֶר הָבִי הַמִּטְפַּחַת אֲשֶׁר-עָלַיִךְ וְאֶחֱזִי-בָהּ וַתֹּאחֶז בָּהּ וַיָּמָד שֵׁשׁ-שְׂעֹרִים וַיָּשֶׁת עָלֶיהָ וַיָּבֹא הָעִיר.** בועז נותן לרות מנה נאה של שעורים אחרי הדיש והזרייה עבור נעמי.

טז **וַתָּבוֹא אֶל-חֲמוֹתָהּ וַתֹּאמֶר מִי-אַתְּ בִּתִּי** זהו ה'מי את?' השני באותו פרק. הראשון נאמר כשבועז רואה את רות שוכבת למרגלותיו ומשמעותו 'תזדהי'. כשרות חוזרת לביתה נעמי אומרת לה 'מי את, בתי?' נעמי מזהה את רות ועל כן התשובה לא צריכה להיות 'אני רות'. נעמי יודעת שזאת רות. הפעם 'מי את, בתי?' הוא מופע נחמד של סלנג תנכי, עברית מדוברת של ימי התנ"ך. כשנעמי אומרת 'מי את' היא אומרת 'ראיתי אותך

כשיצאת, מי את כשאת חוזרת?׳ ובעברית מודרנית, ׳מה נהיה? ספרי לי מה נהיה׳ **וַתַּגֶּד-לָהּ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה-לָהּ הָאִישׁ.** אין פרטים לגבי מה בועז עשה לרות. ככלל התנ״ך מאוד צנוע ומספר רק שרות ״שכבה מרגלותיו עד הבוקר״. ההתעסקות שלי בתנ״ך, מעבר לזה שאני אוהב תנ״ך וקורא תנ״ך מילדות ומנערות התחילה בזה שלפני שנים התפרסם בהארץ לכבוד שבועות מאמר של איזה רב שתיאר את הלילה בגורן ואמר שכל הלילה בועז ורות ישבו בגורן ודנו בדיני חליצה. זה ממש עצבן אותי. חשבתי שזו פגיעה בסופר שכתב את הסיפור. כתבתי מכתב למערכת ״הארץ״, זו הייתה פעם ראשונה ואחרונה שכתבתי מכתב למערכת. פתאום למחרת, אז הדואר עוד עבד, התקשר אלי עורך מ״הארץ״ בכבודו ובעצמו, רן כסלו, ואמר ׳אנחנו מבקשים שתרחיב את המכתב למערכת ונפרסם אותו כמאמר׳. הרחבתי ופרסמו. ואז העורך ביקש שאכתוב עוד מאמרים ברוח זו על עוד אפיזודות תנכיות. מזה נוצר אחר כך הספר ״תנ״ך עכשיו״. הכל התחיל מהלילה הזה בגורן. לכן יש לי קשר מיוחד לרות, מעבר לאהבה שלי לסיפור. רות היא זו שהכניסה אותי לעיסוק הפומבי בתנ״ך. כשרות אומרת לנעמי ״כל אשר עשה לה האיש״ זה מזכיר שכשרות הגיעה אחרי יום הליקוט הראשון היא אמרה לנעמי, ״שם האיש אשר עשיתי עימו בעז״. ברור ההבדל בין ״לעשות עם״ ל״לעשות ל-״. התנ״ך מסתמך על האינטליגנציה של הקוראים ולא צריך לפרט פירושים.

יז **וַתֹּאמֶר שֵׁשׁ-הַשְּׂעֹרִים הָאֵלֶּה נָתַן לִי כִּי אָמַר אֵלַי אַל-תָּבוֹאִי רֵיקָם אֶל-חֲמוֹתֵךְ.** רות נותנת לנעמי את השעורים שבועז שלח לה. אפשר לשער שרות נכנסת לעוד כמה פרטים. התנ״ך לא כותב אבל אפשר לשער.

יח **וַתֹּאמֶר שְׁבִי בִתִּי עַד אֲשֶׁר תֵּדְעִין אֵיךְ יִפֹּל דָּבָר כִּי לֹא יִשְׁקֹט הָאִישׁ כִּי-אִם-כִּלָּה הַדָּבָר הַיּוֹם.** בעקבות דבריה של רות לנעמי, שאת רובם התנ״ך לא מפרט, נעמי אומרת ׳אם רבע ממה שאת מספרת לי נכון, אנחנו יכולות להיות רגועות. בועז ידאג כבר להעיף את הגואל הקרוב ממנו מעל הדרך׳. זו הייתה מטרתה של נעמי מלכתחילה.

פרק ד

בפרק האחרון בועז נולד מחדש. בבוקר קם בגורן בועז חדש שאנחנו לא מכירים כמוהו. כולו פעלתנות, מזימתיות, ודבקות במשימה, והמשימה שלו היא להעיף את הגואל הקרוב מרשימת המועמדים.

א **וּבֹעַז עָלָה הַשַּׁעַר** שער העיר **וַיֵּשֶׁב שָׁם וְהִנֵּה הַגֹּאֵל עֹבֵר אֲשֶׁר דִּבֶּר-בֹּעַז** **וַיֹּאמֶר סוּרָה שְׁבָה-פֹּה** בועז מבקש מהגואל לשבת לידו **פְּלֹנִי אַלְמֹנִי** אין מגלים את שמו של האיש **וַיָּסַר וַיֵּשֶׁב.**

ב **וַיִּקַּח עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי הָעִיר וַיֹּאמֶר שְׁבוּ-פֹה וַיֵּשֵׁבוּ.** בועז מכנס עשרה אנשים מזקני העיר. יש לבועז דרך שהוא מקווה שתצלית. הוא רוצה שברגע שהגואל יוותר על זכותו או חובתו לגאול את רות, תלוי איך הגואל רואה את זה, מיד זה יאושר על ידי הפורום של עשרת הזקנים. בועז רוצה למנוע מצב שבו הגואל יגיד, 'אתה יודע מה, היא שלך, אני מוותר על זה', ואז בועז אומר לו 'חכה פה', רץ לאסוף עשרה הזקנים, מביא אותם לשער אחרי שעה ורבע ואז הגואל אומר 'אתה יודע, בינתיים חשבתי על זה עוד פעם והחלטתי שאני כן רוצה אותה'. לא. בועז מוודא שהזקנים יושבים שם בשער העיר, כך שברגע שהגואל יחליט העניין יתקבל.

ג **וַיֹּאמֶר לַגֹּאֵל חֶלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר לְאָחִינוּ לֶאֱלִימֶלֶךְ מָכְרָה נָעֳמִי הַשָּׁבָה מִשְּׂדֵה מוֹאָב.** מסתבר שלאלימלך, בעלה של נעמי, יש איזה חצי דונם בבית לחם. נעמי מנסה למכור את החלקה. גם אדמה בימי התנ"ך אי אפשר למכור מחוץ למשפחה. אדמה צריכה להישאר בחזקת המשפחה, החמולה או השבט, לפי סדר הקרבה, ממש כמו בגאולתה של אשה.

ד **וַאֲנִי אָמַרְתִּי אֶגְלָה אָזְנְךָ לֵאמֹר קְנֵה נֶגֶד הַיֹּשְׁבִים וְנֶגֶד זִקְנֵי עַמִּי** בועז אומר לגואל, 'אתה הראשון בקרובים' **אִם-תִּגְאַל גְּאָל** 'אם אתה רוצה לגאול את האדמה גאל אותה' **וְאִם-לֹא יִגְאַל הַגִּידָה לִּי וְאֵדְעָה כִּי אֵין זוּלָתְךָ לִגְאוֹל וְאָנֹכִי אַחֲרֶיךָ** 'אם אתה לא רוצה לגאול, תגיד, אני אחריך בתור ואני מעוניין' **וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֶגְאָל.** הגואל מעוניין בחלקת האדמה.

ה עכשיו כשהגואל הביע עניין בחלקת האדמה, בועז מטיל את הפצצה. זו לא פצצה מסחרית, כלכלית או משפטית, אלא פסיכולוגית: **וַיֹּאמֶר בֹּעַז בְּיוֹם-קְנוֹתְךָ הַשָּׂדֶה מִיַּד נָעֳמִי וּמֵאֵת רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה אֵשֶׁת-הַמֵּת קָנִיתָ לְהָקִים שֵׁם-הַמֵּת עַל-נַחֲלָתוֹ.** בועז מסביר לגואל שלא רק אלימלך מת, אלא מי שהיה אמור להמשיך את שמו, בעלה של רות, מחלון, גם הוא מת ולכן צריך להקים את השם על נחלתו. בועז אומר לגואל שאם הוא קונה את האדמה הוא חייב לגאול גם את האלמנה, רות.

ו זה כמובן מעורר חשד בלבו של הגואל שמשהו לא בסדר עם האלמנה, אם מנסים לפתות אותו בעזרת השדה. במצב רגיל צריך היה להתחיל באישה ולהוסיף את האדמה, או להתחיל מיד בשתיהן ולומר לגואל 'יש פה אישה ויש פה חלקה וצריך לגאול את שתיהן ואתה הראשון בתור'. הצורה שבה בועז הגיש לגואל את העניין מעוררת בו חשד ומיד הוא נסוג **וַיֹּאמֶר הַגֹּאֵל לֹא אוּכַל לִגְאָל לִי פֶּן-אַשְׁחִית אֶת-נַחֲלָתִי** זהו פסוק שיש עליו הרבה פירושים, אבל מה שחשוב שהוא מביע סירוב גמור **גְּאַל-לְךָ אַתָּה אֶת-גְּאֻלָּתִי כִּי לֹא-אוּכַל לִגְאֹל.**

ז **וְזֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל עַל-הַגְּאֻלָּה וְעַל-הַתְּמוּרָה לְקַיֵּם כָּל-דָּבָר שָׁלַף אִישׁ נַעֲלוֹ וְנָתַן לְרֵעֵהוּ וְזֹאת הַתְּעוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל.** הטקס של הוויתור על זכות הגאולה הוא שליפת הנעל, להבדיל מחליצת הנעל, שזה סיפור קרוב אבל שונה.

ח הטקס מתקיים מיד וַיֹּאמֶר הַגֹּאֵל לְבֹעַז קְנֵה-לָךְ וַיִּשְׁלֹף נַעֲלוֹ.

ט **וַיֹּאמֶר בֹּעַז לַזְּקֵנִים וְכָל-הָעָם עֵדִים אַתֶּם הַיּוֹם כִּי קָנִיתִי אֶת-כָּל-אֲשֶׁר לֶאֱלִימֶלֶךְ וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר לְכִלְיוֹן וּמַחְלוֹן מִיַּד נָעֳמִי.**

י **וְגַם אֶת-רוּת הַמֹּאֲבִיָּה אֵשֶׁת מַחְלוֹן קָנִיתִי לִי לְאִשָּׁה לְהָקִים שֵׁם-הַמֵּת עַל-נַחֲלָתוֹ וְלֹא-יִכָּרֵת שֵׁם-הַמֵּת מֵעִם אָחָיו וּמִשַּׁעַר מְקוֹמוֹ עֵדִים אַתֶּם הַיּוֹם.**
בועז אומר בפני הזקנים שהם עדים שהוא קנה את השדה ואת האשה, את רות.

יא **וַיֹּאמְרוּ כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-בַּשַּׁעַר וְהַזְּקֵנִים עֵדִים יִתֵּן יְהוָה אֶת-הָאִשָּׁה הַבָּאָה אֶל-בֵּיתֶךָ כְּרָחֵל וּכְלֵאָה אֲשֶׁר בָּנוּ שְׁתֵּיהֶם אֶת-בֵּית יִשְׂרָאֵל וַעֲשֵׂה-חַיִל בְּאֶפְרָתָה וּקְרָא-שֵׁם בְּבֵית לָחֶם.** הזקנים והעם פתאום משווים את הנערה המואביה הזו, כולה מואביה, לרחל וללאה, אמהות העם.

יב **וִיהִי בֵיתְךָ כְּבֵית פֶּרֶץ אֲשֶׁר-יָלְדָה תָּמָר לִיהוּדָה מִן-הַזֶּרַע אֲשֶׁר יִתֵּן יְהוָה לְךָ מִן-הַנַּעֲרָה הַזֹּאת.** וגם פתאום משווים את רות לתמר שילדה ליהודה את פרץ, שהוא האב האמיתי של שבט יהודה. מדוע פתאום להביא לסיפור זה את פרץ מפרק ל״ח מבראשית, שהוא סיפור לא פחות טוב ממגילת רות, אבל הרבה יותר קצר והרבה יותר פיקנטי והוא סיפורה של תמר, שהיתה אשת בנו של יהודה? יש לסופר עניין להזכיר את תמר לקורא של רות כדי לסגור את בניין דמותה של רות ולהדק אותו עוד הידוק לפני שהוא מגלה לקוראים שהיא רב-סבתא של דוד המלך. כי כזכור, את זאת עדיין לא גילו לקוראים. ובכן, ליהודה היו שלושה בנים – ער, אונן ושלה. ״(ו) ויקח יהודה אשה לער בכורו ושמה תמר (ז) ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה׳ וימיתהו ה. (ח) ויאמר יהודה לאונן בֹּא אל אשת אחיך ויבם אותה״. אונן הוא האח השני, הגואל הקרוב ביותר. כאשר הגאולה מתבצעת על ידי אח היא נקראת ייבום. ״והקם זרע לאחיך (ט) וידע אונן כי לא לו יהיה הזרע״.

אונן יודע שהבן הראשון שיוולד ייחשב כבנו של האח המת. זה לא מוצא חן בעיניו והוא לא מעוניין שתמר תלד. ״והיה אם בא אל אשת אחיו״. אונן התחתן עם תמר, אבל ״ושיחת ארצה לבלי נתן זרע לאחיו״. צריך להסביר? זו פרוצדורה עתיקת יומין. מה שמצחיק הוא שאונן שלא רצה להנציח את שם אחיו הנציח את עצמו בתור פועל בשפה העברית, ובעוד שפות, בעקבות הפרוצדורה הזאת. ״(י) וירע בעיני ה׳ אשר עשה וימת גם אותו״. אצל תמר מתו כבר שני בניו של יהודה. יהודה צריך לתת לה את בנו השלישי, שלה. הוא לא רוצה. ״(יא) ויאמר יהודה לתמר כלתו שבי אלמנה בית אביך״. יהודה אומר לתמר לחזור אל בית אביה כאלמנה ״עד יגדל שלה בני״. שלה עוד קטן, ״פן ימות גם הוא כאחיו״.״ותלך תמר ותשב בית אביה״. תמר יושבת בבית אביה כאלמנה. זרקו אותה מבית בעלה והיא חוששת שלא תזכה לקבל את הבן השלישי שלה. מכיוון שאין לה נעמי שתעוץ לה עצות ותזמום לה מזימות היא רוקחת מזימה משל עצמה. תיכף יסתבר שנעמי הייתה יכולה לקחת אצל תמר קורסים בכל מה שנוגע להשגת גאולה. ״(יב) וירבו הימים ותמת בת שוע אשת יהודה וינחם יהודה ויעל על גזזי צאנו הוא וחירה רעהו העדלמי תמנתה״. ליהודה היה שותף בעדולם בשם חירה והיה להם עדר משותף. ״(יג) ויגד לתמר לאמר הנה חמיך עלה תמנתה לגז צאנו״. יהודה ירד לגזוז את העדר בתמנת. כל אלה אזורי בית שמש פחות או יותר. ״(יד) ותסר בגדי אלמנותה מעליה.״ יש בגדי אלמנות שמציינים שתמר אלמנה, והיא מסירה אותם. ״ותכס בצעיף ותתעלף״. תמר מכסה את פניה בצעיף כדי שלא יכירו אותה ״ותשב בפתח עינים אשר על דרך תמנתה כי ראתה כי גדל שלה והוא לא נתנה לו לאשה״. תמר יודעת שיהודה יעבור על הדרך הזו בדרך לעדר שלו. היא מתיישבת במקום שנקרא פתח עיניים, כנראה היו בו שני מעיינות. תמר מתיישבת שם בפנים מכוסות, כי כך היו יושבות הזונות בצד הדרך. זה מאוד נוח עבור תמר כי היא גם רוצה שלא יכירו אותה ושיחשבו שהיא זונה. ״(טו) וירא יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה״. תמר מכירה את החותן שלה ויודעת שאם יש לו כמה דקות בדרך לעבודה ותהיה זונה בצד הדרך הוא יגש אליה. תמר בונה על זה ואכן ״(טז) ויט אליה אל הדרך״. יהודה ניגש אליה ״ויאמר הבה נא אבוא

אלייך כי לא ידע כי כלתו היא". "ותאמר מה תתן לי כי תבוא אלי?" היכולת של הסופר לאפיין אנשים בכמה מלים בולטת גם בסיפור זה. תמר אומרת ליהודה 'מה בעניין התשלום?' "(יז) ויאמר אנוכי אשלח גדי עזים מן הצאן". 'שכחתי את הארנק בבית אבל אני הולך לעדר שלי, אל תדאגי, יביאו לך גדי מהעדר שלי'. "ותאמר אם תתן ערבון, עד שלחך", 'אני מכירה את הקליינטים ששולחים לי גדי אחר כך'. תמר רוצה ערבון.

לדעתי, אותו סופר כתב את הסיפור של תמר ואת מגילת רות. אפשר להרגיש את היד הזו של הסופר, את ההומור, ואת ההנאה מהכתיבה. ניכר גם שהסופר נהנה מזה שזה סיפור שאין בו אלוהים, גם פשוטו כמשמעו וגם כביטוי סלנג. אין אלוהים בסיפור הזה. סוף סוף מדי פעם צריך מנוחה מאלוהים בתנ"ך הזה, אז הנה סיפור בלי אלוהים. אלוהים רק הרג את אונן אחרי ששיחת את זרעו ארצה ויותר לא שומעים ממנו. "(יח) ויאמר מה הערבון אשר אתן לך ותאמר חתמך ופתילך ומטך אשר בידך". הערבון שתמר מבקשת הוא החותם, שזה גליל חרס שהיו מגלגלים על החותמות ומטביעים אותו, את המקל, ופתיל שזה אולי קישוט או חגורה. אלה שלושה חפצים שאין להם ערך כספי אבל הם מהווים זיהוי ברור של הבעלים שלהם. "ויתן לה ויבא אליה ותהר לו". הנה עוד פרט שקושר את הסיפור הזה עם רות. בספר בראשית ארבע האימהות עוברות ימים קשים וארוכים עד שהן מתעברות. יש שלוש נשים בספר בראשית שנכנסות להריון כהרף עין במכה אחת, בנות לוט ותמר. במקרה אחד מדובר בשתי בנות ששוכבות עם אבא שלהן ומביאות לעולם את האבות של רות, מואב ועמון, ובמקרה השני זו אשה ששוכבת עם החותן שלה. להן אלהים נותן עיבור מיידי, כשהאימהות העתיקות והנפלאות צריכות לחכות ולסבול. "(יט) ותקם ותלך ותסר צעיפה מעליה ותלבש בגדי אלמנותה". תמר קמה, חזרה לבגדי האלמנות שלה וחזרה לבית אביה. עכשיו מגיע קטע נוגע ללב. "(כ) וישלח יהודה את גדי העזים ביד רעהו העדלמי לקחת הערבון מיד האשה ולא מצאה". תמר איננה "(כא) וישאל את אנשי מקמה לאמור איה הַקְּדֵשָׁה היא בעיניים על הדרך" 'איפה הזונה שיושבת ליד המעיינות?' "ויאמרו לא היתה בזה קדשה", 'על מה אתה מדבר? היא לא יושבת פה'. "(כב) וישב אל

יהודה ויאמר לא מצאתיה וגם אנשי המקום אמרו לא היתה בזה קדשה". חירה העדלמי הוא הקורבן המשעשע של הסיפור. מסתובב שם על הדרך עם הגדי קשור בחבל. הגדי פועה מאחוריו, חירה שואל אנשים איפה הזונה, הוא מבין שזה מביך אז הוא מסביר, זה לא בשבילי, זה בשביל חבר שלי. כל העסק אין לו צורה אבל מגיע לקוראים של התנ"ך לשמוח לפעמים. "(כג) ויאמר יהודה תקח לה פן נהיה לבוז". יהודה הופך את חירה לשותף בפשלה הזו. 'לך תמצא אותה. מה זאת אומרת? אחרת יצחקו על שנינו'. "הנה שלחתי הגדי הזה ואתה לא מצאת". 'אני עשיתי את חלקי. היא עשתה את חלקה ואתה לא מצליח להעביר גדי לזונה?! אפשר לחשוב'.

"(כד) ויהי כמשלש חודשים ויגד ליהודה לאמר זנתה תמר כלתך וגם הנה הרה לזנונים". תמר, מסתבר, לא הסתירה שהיא הרה. "ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף" כמו שמקובל עד היום במזרח התיכון, זו קריאה לרצח על רקע חילול כבוד המשפחה. "(כה) היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר". שימו לב איזה קור רוח יש לתמר. הרי הכל קורה לפני אנשים, לא היה הרבה בידור בימים ההם. אנשים עבדו עבודת פרך, אכלו לחם צר. הם היו איכרים פשוטים ורועים. פתאום יש אירוע, יש ריאליטי, שורפים אשה, אז באים לראות מכל הכפרים בסביבה. העצים כבר מוכנים. תמר מוצאת, סוחבים אותה החוצה מהבית כדי לקשור אותה על העצים. ותמר שולחת ליהודה "לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה". היא מראה את המקל, הפתיל, והחותם. יהודה מגיע. "ותאמר הכר נא למי החתמת והפתילים והמטה האלה". "(כו) ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני." אפשר לקרוא את זה שיהודה אומר 'היא צודקת ואני לא', או 'צדקה. ממני.' כלומר, אני יהודה מודה שההיריון ממני. "(כז) שכן לא נתתיה לשלה בני ולא יסף עוד לדעתה ויהי בעת לדתה והנה תאומים בבטנה". מן העיבור הזה בעיניים שעל הדרך נולדו תאומים, פרץ וזרח. הם אבות שבט יהודה. שבט יהודה לא נולד מהבן של יהודה ואשתו אלא מהבן של יהודה וכלתו. זו האמא האמיתית של היהודים, לא רחל ולאה. צריך למצוא את הקבר של תמר ולהשתטח עליו. אבל לא מחפשים אותו, כנראה חוששים. כנראה שהבחורה הזו גם אחרי המוות יכולה לחולל נפלאות.

יג וַיִּקַּח בֹּעַז אֶת-רוּת וַתְּהִי-לוֹ לְאִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּתֵּן יְהוָה לָהּ הֵרָיון וַתֵּלֶד בֵּן.

יד וַתֹּאמַרְנָה הַנָּשִׁים אֶל-נָעֳמִי בָּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר לֹא הִשְׁבִּית לָךְ גֹּאֵל הַיּוֹם וְיִקָּרֵא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל.

טו וְהָיָה לָךְ לְמֵשִׁיב נֶפֶשׁ וּלְכַלְכֵּל אֶת-שֵׂיבָתֵךְ כִּי כַלָּתֵךְ אֲשֶׁר-אֲהֵבַתֶךְ יְלָדַתּוּ אֲשֶׁר-הִיא טוֹבָה לָךְ מִשִּׁבְעָה בָּנִים.

טז וַתִּקַּח נָעֳמִי אֶת-הַיֶּלֶד וַתְּשִׁתֵהוּ בְחֵיקָהּ וַתְּהִי-לוֹ לְאֹמֶנֶת.

יז וַתִּקְרֶאנָה לוֹ הַשְּׁכֵנוֹת שֵׁם לֵאמֹר יֻלַּד-בֵּן לְנָעֳמִי או שזו פליטת קולמוס פרוידיאנית במקצת או שהיישוב מבין מה קרה בגורן ונותן לנעמי את הקרדיט להפקה. עד כאן סיפור נחמד על האלמנה שנולד לה ילד ועל החותנת המחוכמת שלה ועל בועז התמים שעבר מטמורפוזה מעודדת ועל איך שסידרו את הגואל הטיפש הזה שאפילו לא יודע מה הוא הפסיד. הגיעה העת לספר מדוע סיפרו את כל המגילה הזו. הקוראים כבר אוהבים את רות ושמחים שהיא התחתנה עם בועז והצטרפה לעם ישראל אבל עכשיו מגיע המידע הכי חשוב - רות היא הרב-סבתא של דוד המלך. הסופר החכם מחליק את הפרט הזה פנימה. הסופר לא תוקע בתופים וחצוצרות. הוא משהה את התופים והחצוצרות לעוד פסוק אחד. הוא פשוט באופן נונשלנטי כותב **וַתִּקְרֶאנָה שְׁמוֹ עוֹבֵד הוּא אֲבִי-יִשַׁי אֲבִי דָוִד.** עכשיו הקורא של ימי עזרא ונחמיה נופל מהכיסא. זו היתה המטרה של מחבר המגילה. הקורא מחייך לעצמו, עבדו עלי, סידרו אותי, אבל שַׁאפוֹ, גם לרות וגם ולסופר שסיפר את סיפורה.

יח לאחר הגילוי הגדול זמרת החלילים והכינורות שליוותה את הסיפור מלכתחילה מתחלפת בכל התופים והחצוצרות של בית המלוכה החשוב

ביותר של העם: וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת פֶּרֶץ פֶּרֶץ הוֹלִיד אֶת-חֶצְרוֹן.

יט וְחֶצְרוֹן הוֹלִיד אֶת-רָם וְרָם הוֹלִיד אֶת-עַמִּינָדָב. שימו לב, עד לפסוק זה, זה היה סיפור של נשים, של רות ונעמי. משהסתיים הסיפור המפתה שבים לתנ"ך הרגיל שהוא ספר של גברים.

כ וְעַמִּינָדָב הוֹלִיד אֶת-נַחְשׁוֹן וְנַחְשׁוֹן הוֹלִיד אֶת-שַׂלְמָה.

כא וְשַׂלְמוֹן הוֹלִיד אֶת-בֹּעַז וּבֹעַז הוֹלִיד אֶת-עוֹבֵד.

כב וְעוֹבֵד הוֹלִיד אֶת-יִשָׁי וְיִשַׁי הוֹלִיד אֶת-דָּוִד.

זהו סוף המגילה.